

SCHRIFTELIJKE VRAAG

nr. 296
van **KRISTOF SLAGMULDER**
datum: 5 februari 2021

aan **MATTHIAS DIEPENDAELE**
VLAAMS MINISTER VAN FINANCIËN EN BEGROTING, WONEN EN ONROEREND ERFGOED

Prehistorische grafheuvels - Onderzoek en inventarisatie

Begin 2021 bracht het Agentschap Onroerend Erfgoed een onderzoeksrapport uit, getiteld 'Een herinventarisatie van prehistorische grafheuvels in Heverleebos'.

Het rapport toonde het enorme potentieel van de hoge resolutie verwerking van het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen aan voor onderzoek en beheer van het archeologisch erfgoed in Vlaanderen. Naast tal van relictten konden op basis van dit hoogtemodel minstens 25, mogelijk 29 van dergelijke grafheuvels herkend worden in Heverleebos. De juiste omvang van deze sites was nog niet duidelijk en zou alleen via verder terreinonderzoek vastgesteld kunnen worden.

Het wijst op een enorm uitgestrekt prehistorisch cultuurlandschap. Het rapport biedt veel potentieel voor onderzoek van de prehistorische samenlevingen in onze contreien. Het rapport stelde ook dat bij opmaak en uitvoering van beheersplannen rekening dient te worden gehouden met dit erfgoed. Er zijn heel wat uitdagingen voor het beheer van dit erfgoed.

Het rapport wijst er ook op dat door bepaalde aspecten van het bosbeheer er duidelijke schade toegebracht was aan verschillende van deze heuvels en de omgeving. Dit was vooral te wijten aan het feit dat deze heuvels niet gekend waren. Dergelijke schade vermijden kan enkel maar door goed beheer van dit erfgoed.

Daarnaast biedt de aanwezigheid van dit erfgoed potentieel voor wandelroutes, brochures, publicaties enzovoort.

1. Hoeveel gekende prehistorische grafheuvels zijn er eigenlijk in Vlaanderen?
2. Hoeveel onderzoeken lopen er momenteel, naast die van Heverleebos, rond deze grafheuvels?
3. Bij hoeveel van deze ongekende grafheuvels werd er door slecht (bosbeheer) schade aangericht?
4. Waarvoor kan het Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen nog gebruikt worden of wordt het nog gebruikt?
5. Welke initiatieven zal de minister nemen rond de inventarisatie van prehistorische grafheuvels? Is er ook overleg met de minister van Toerisme?

ANTWOORD

op vraag nr. 296 van 5 februari 2021

van **KRISTOF SLAGMULDER**

1. Aan de hand van o.a. luchtfoto's en opgravingen weten we dat er oorspronkelijk duizenden van dergelijke grafheuvels in Vlaanderen geweest zijn. Hiervan zijn er gespreid over vooral de verschillende bosgebieden een honderdtal nog bewaard in de topografie en herkenbaar aan de oppervlakte. Met de screening van het Digitaal Hoogtemodel (DHM) komen er op regelmatige basis wel nieuwe sites aan het licht. Dikwijls zijn de grafheuvels gestructureerd in complexen met een aantal heuvels bij elkaar, maar ook schijnbaar geïsoleerde grafheuvels komen voor.
2. In de preventieve archeologie worden regelmatig resten van grafheuvels aangesneden die echter niet meer zichtbaar waren aan de oppervlakte. Wat betreft de nog in de topografie bewaarde grafheuvelcomplexen werd door het agentschap Onroerend Erfgoed, in samenwerking met lokale erfgoeddiensten, onderzoek verricht, o.a. op een recent ontdekt complex te Postel (Mol), en een reeds gekend en gedeeltelijk opgegraven complex in Kaulille (Bocholt). Deze beide sites werden aan de hand van deze onderzoeken afgebakend en beschermd als archeologische site. Daarnaast wordt het Digitaal Hoogtemodel door het agentschap systematisch gescreend en worden mogelijke sites op terrein geëvalueerd door visuele inspectie en eventueel booronderzoek. Af en toe worden potentiële grafheuvels ook gemeld door 'derden', sinds het online ter beschikking komen van hoge resolutie verwerkingen van het DHM Vlaanderen. Op deze manier is dit DHM dan ook een bron van 'citizen' science'. Het agentschap bundelt de resultaten van onderzoeken via een thematische pagina van de Inventaris Onroerend Erfgoed (<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/themas/17271>). Het in eerste instantie herkennen en 'visueel' in kaart brengen van deze relictten is uiteraard maar een eerste stap van het nodige onderzoek. De grafheuvels vormen nagenoeg altijd slechts een onderdeel van grotere grafvelden, waarvan de meeste andere structuren niet zichtbaar zijn aan de oppervlakte. Om deze in kaart te brengen is intensiever onderzoek nodig, bijvoorbeeld aan de hand van geofysische onderzoekstechnieken.
3. Zoals het rapport van Heverleebos aantoont is het niet zozeer slecht bosbeheer maar gebrek aan kennis en aan regulier bosbeheer dat potentieel schade toebrengt aan grafheuvels en andere archeologische sites. Het is moeilijk daar op dit moment een cijfer op te plakken, maar diverse gevallen tonen in ieder geval een zekere, tot grote impact aan. Zoals een recent voorval duidelijk aantoont, waarbij een grafheuvel gedeeltelijk werd verstoord door stormschade (boomval), is ook actief onderhoud van dergelijke grafheuvels nodig. Op zowel de beschermde sites van Kaulille als Postel werden daaromtrent al grondige maatregelen genomen. Monumentenwacht Vlaanderen bracht hieromtrent recent een brochure uit (<https://www.monumentenwacht.be/publicaties/behoud-en-beheer-van-prehistorische-grafheuvels-en-urnenvelden>). Op de website van het agentschap verscheen over deze problematiek ook een blog (<https://www.onroerenderfgoed.be/blog/de-archeologische-rijksdom-van-onze-bossen>).
4. Buiten de sector van het Onroerend Erfgoed zijn de toepassingen van het DHM zeer divers: waterbeheersingsproblematiek, geologie, ruimtelijke ordening, monitoring van erosie,... Binnen het onderzoek en beheer van onroerend erfgoed is de toepassing

eveneens heel divers: onderzoek van het fysische landschap en van cultuurhistorische relictten, inventariseren van historische kleine landschapselementen, etc. Ook binnen de archeologie worden aan de hand van het DHM, naast de grafheuvels, verschillende types sites in kaart gebracht: prehistorische akkersystemen (zgn. Celtic Fields), verdedigingsstructuren uit de periode van de Tachtigjarige Oorlog (schansen), relictten van de wereldoorlogen, etc. In samenwerking met Informatie Vlaanderen publiceerde het agentschap in 2017 een handleiding voor het gebruik van het DHM, waarin ook diverse toepassingen worden geschetst (<https://oar.onroerenderfgoed.be/item/452>). Meer specifiek voor het thema van de 'Celtic Fields' kan ik u ook verwijzen naar een interessante webinar over dit onderwerp (<https://vimeo.com/485171978>).

5. Het agentschap werkt, in samenwerking met lokale erfgoeddiensten, verder aan de inventaris van de grafheuvels en grafheuvelcomplexen, zodat de meest belangrijke kunnen beschermd worden als archeologische site. De bescherming als archeologische site van twee van deze complexen heeft reeds aangetoond dat verdere stappen naar actief beheer en ontsluiting in nauw overleg met de lokale erfgoeddiensten en uiteraard de eigenaars/beheerders van de terreinen, al snel goede resultaten opleveren. Deze aanpak wordt verder gezet, want zeer duurzaam en zo vermijdt men ook proactief eventuele schade aan het erfgoed. Maar zoals reeds aangehaald in het antwoord op vraag 2 is hiervoor intensiever onderzoek van deze complexen zoals dit van het Heverleebos noodzakelijk. Dit zou bijvoorbeeld in eerste instantie kunnen aan de hand van geofysisch onderzoek. Maar zoals alles kost dit ook tijd en middelen die moeten gedeeld worden met andere initiatieven van het agentschap.
Er is tot nog toe geen overleg geweest met de minister van Toerisme omtrent de ontsluiting van de grafheuvels. Volgend op de archeologische bescherming van verschillende sites zijn het vooral de lokale erfgoeddiensten die qua publieksontsluiting diverse initiatieven hebben ontplooid, zoals b.v. bij de site van het urnenveld van Kaulille, of de site van de *Celtic Fields* van het Kolisbos (Pelt). Ook deze aanpak dient verder gezet te worden. Het is fijn vast te stellen dat een grafheuvelcomplex dat vanuit Vlaanderen als archeologische site beschermd wordt daarna ook prima ontsloten wordt naar het grote publiek door de lokale erfgoeddiensten.